

Šiame numeryje:

Neišvengiamybė nėra piktybė.

Kazio Bradūno „Priešrašų“ proga.

Julijos Švabaitės novelė „Geriausias draugas“.

Iš Walt Whitmano poezijos.

Dail. Viktoro Petravičiaus paroda Elkhart, Indiana, gegužės 11 - birželio 17 dienomis.

Chicagos teatruose.

Nuomonės ir pastabos.

Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Neišvengiamybė nėra piktybė

Yra donkichotiškų patriotų, kurie lietuvių keliuose gan dažnai kaunasi su įsivaizduojamais priešais. Pavyzdžiui, išgirdę kita kalba šnekančius lietuvių vaikus, bematant regį kažką pražūtingo mūsų tautai. Menraštyje *Lietuviai Amerikos Vakaruose* Algirdas Gustaitis savo aktualų straipsnelį „Gerbime lietuvių kalbą, lietuviškas pavardes“ paverčia jaunimą šturmuojančia kovaviete. Štai jo moralinio kalavijo kirčiai: „Pirmoji, jaunųjų užsienyje gimusių lietuvių, savo tėvų kalbos negerbimo žymė tai nuolatinis kalbėjimas svetima kalba. Tai piktas, negražus, lietuvių tautai nepaprastai žalingas šašas, kurį reikia išgydyti“.

Visų pirma, priminkime Alg. Gustaitiui, kad tie jo pliekiami jaunieji asmenys kalbasi ne svetima, o kasdienę anglų kalbą. Jie gi yra gimę tos kalbos prieglobstyje, mokosi jos mokyklose, su ja susiduria kur kas dažniau negu su lietuvių kalba. Argi tai „piktas, nepaprastai žalingas šašas“ angliskai reikšti savo mintis? Juk tiems lietuviukams žymiai laisviau ir intymiau išsakyti kaip tik tąja „svetima“ kalba. Šios neišvengiamybės paneigti negalime.

Šiandien lietuvių kalbos sveikatą ardo ne mūsų atžalos, bet kai kurie pražilę spaudos darbuotojai, tikriausiai lietuvių gimnazijas baigę žmonės. Pamiršta jie paprasčiausią dėsni: sakinyse ar žodis, klaidingai parašytas, sąmonę bado labiau negu kad pasakytas.

Kad ir tame pačiame Alg. Gustaitio naudojamame laikraštuke. Jau vedamojo „Kazimieriniai metai“ pirmo skilinio pradžioje rodo, kaip skaudžiai „stilizuojama“ lietuvių kalba: „Turėjome atžymėjimus Lietuvos žymių asmenų...“ Kitur ten pat rašoma: „padarė iškilmingą paminėjimą“ (= surengė ar iškilmingai paminėjo); „sendraugai“ (= sendraugiai); „sukamoje filmoje“ (= sukamame filme); mažai turi progą pabuvoti ir pasisėdėti su

lietuviams“ (= pas lietuvius); „kur randasi Rescue Mission“ (= kur yra)...

Šiame leidinyje yra pakankamai aiškios, taisyklinga kalba parašytos informacijos. Priešaištas daromas ne tiek leidiniui, kiek tiems trumpų rašinių autoriams, kurie tariasi šimtu nuosimčių moką lietuvių kalbą ir kratosi dabartinės kalbos žodyno ir gramatikos kaip laisvamaniai maldaknygės.

Rūpestis savosios kalbos išlaikymu niekad neužgęsta mūsų spaudoje. Neseniai skaitėme *Drauge* (1984.V.11) „Clevelando žiniose“ reportažą apie dr. Algio Norvilo pasiskaitą „Lietuvių kalbos nevertinimo problema“. Paskaitininkas dalyką svarsto ramiai, moksliškai, pasiremdamas psichologiniais ir sociokultūriniais duomenimis. Pabrėžia šeimos lietuviškumo ir motyvacijos sąlygas, būtiną jaunimui įsitraukti į kalbos mokymąsi.

Užgaulus gėdinimas čia ne daug ką padės, juo labiau nieko neišgydys. Ir kita kalba šnekančių jaunuolių gali būti savo tautos taurus gerbėjas. O tai yra šis tas, žinant, kaip greitai nūdien anka tautiškumo versmės pasaulio plouose, gyvenant toli nuo savosios aplinkos. Išvija nėra sala. Vien tik laiko vėjų pustomų kopų bendrija.

Reiktų pasistengti sugalvoti parankius būdus, kurie gal padėtų sudominti jaunuosius užsienio lietuvių savos kalbos turinimo grožiu. Apie tai rengtinos dažnesnės paskaitos. Šalia daugelio esamų klubų ir visokių organizacijų, manyčiau, lietuvių kalbos mlytojų draugija savo reikšme prašotų visas kitas. Galėtų ji surengti metines aiškus, taisyklingo skaitymo bei kalbėjimo varžybas, seminarus, pašnekesius, literatūros vakarus; skirtų šioje srityje tobulėjančiam jaunimui premijas. Taip pat rūpintųsi, kad mūsų bendrinė kalba nebūtų be reikalo dalkoma parapiniuose, vietinio pobūdžio leidiniuose.

Nelengva pasakyti, ar siūlo

Kazio Bradūno „Priešrašų“ proga

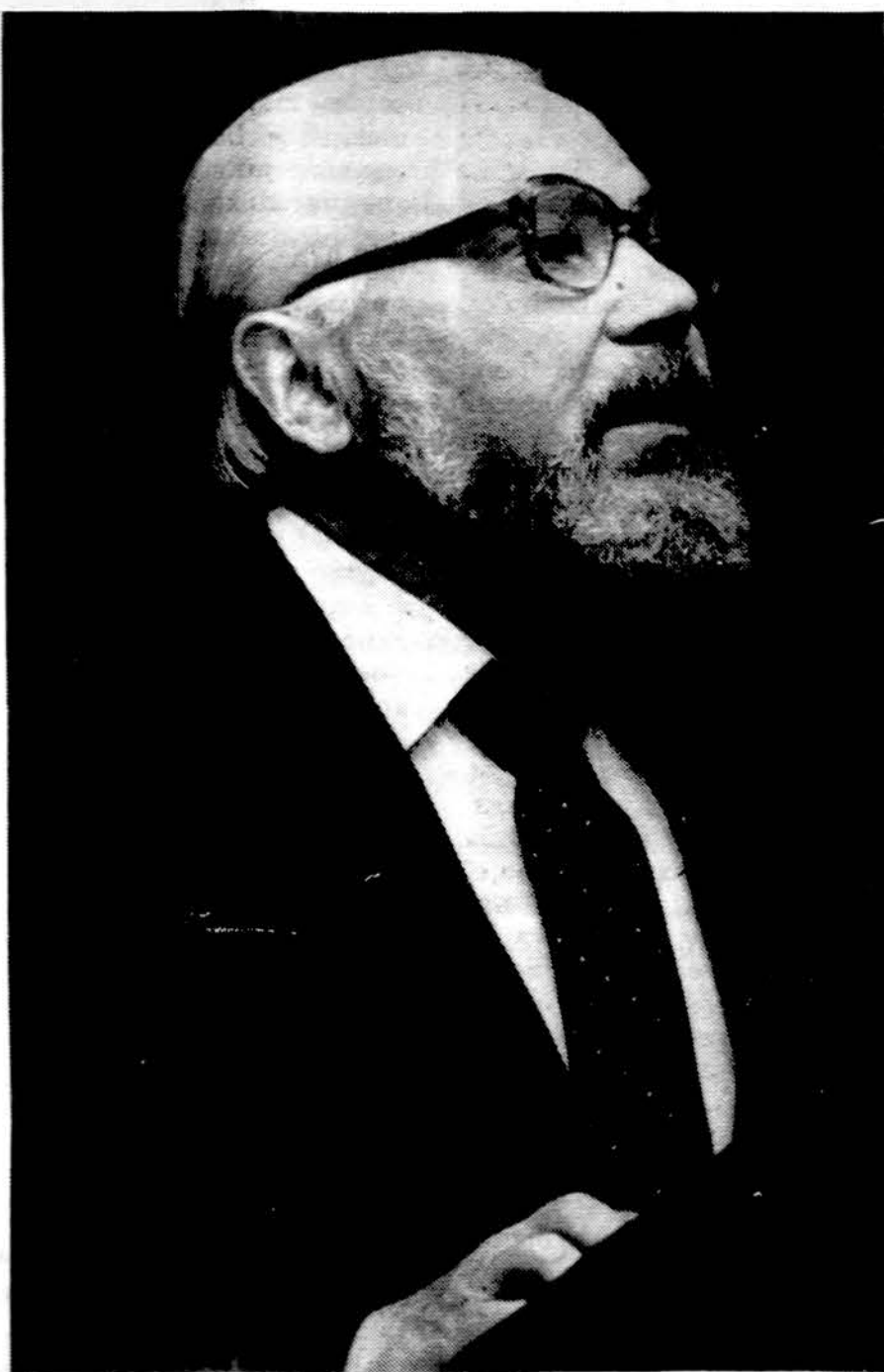
VIKTORIJA SKRUPSKELYTĖ

Kazys Bradūnas. *Priešrašai*. Ateities literatūros fondas: Chicago, 1983. 80 psl. Kaina — 6 dol. Gaunama pas leidėjus (Ateitis, 17689 Goldwin Drive, Southfield, MI 48075), pas platintojus ir *Drauge*.

Bradūno poezija nesibijo būti įspėjama — kaip giria, kaip žemė, kaip žmogaus veidas. Ji atvira, bet paslaptinga, paprasta ir kartu apeiginė. Pasiskolinus poeto žodžius, pasakyčiau, kad ji kaip duona, delnuose nešama ir delnuose paslepama, kaip jėgos kamuolys, nelauktai išsprūstantis iš rankų. Kartais ji kalba savo paviršiumi ir prieinama kiekvienam; kartais, kiek atidžiau paklausinėta, ji paberia giliai poeto vaizduotėje įsišaknijusių metaforų pluoštus, kurios galėtų sudominti ir naujausiom literatūros teorijom tepasitikinčius kritikus. Tai todėl, kad Bradūnas spontaniškai sulydo du momentus: kurti ir pajusti, ką reiškia kurti. Jis nėra minties poetas ta prasme, kad jo poezija ir mus nekaltai abstraktybių tankme, tačiau, sąmoningai ar nesąmoningai, poetas savo žodį atveria poezijos mįslei, ją kaskart iš arčiau pajunta ir šią ryškiančią nuojautą neišvengiamai įlieja į vaizdus, į sintaksines struktūras, į rinkinių pavadinimus, kurie tuo būdu nurodo ne tik rinkinio siužetus ar jo išvirstinę formą, bet ir poeto ypatingą ryšį su kūryba. Ne vieną Bradūno rinkinių pavadinimą galėtume laikyti autentišku, nors save tik dalinai atskleidžiančiu, poeto vaizduotės parašu, rinkinio esminės krypties emblema.

Ką reiškia *Priešrašai*? Savo išvirstinė forma *Priešrašai* pratęsia ir įtvirtina viener kitur Bradūno kūryboje pastebimą polinkį pasivaduoti dvilyte, poetui išvedus paralelines, poetinį žodį paremiant itin prasminga, iš kitur į Bradūno rinkinį atklydusia citata. Pirmame *Priešrašų* skyriuje Bradūno eilėraščiai yra įrašomi greta Senojo Testamento Genezės frazių; antrame jie yra derinami su Šv. Jono Evangelijos ištraukomis; trečiame, istorijos rodikliu gerokai pasistūmėjus į priekį, susipina Bradūno poezija ir Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos ištraukos. Tarp cituojamų tekstų ir poeto žodžių, *Priešrašuose* jaučiamas, palyginti, sudėtingas, įvairuojantis, per visą eilėraščių pluoštą nuosekliai išlaikomas santykis, poeto ir religinių tekstų dialogas, skatinantis skaitytoją užklausti: kas yra priešrašas? Ar religinių raštų citata ar Bradūno eilėraštis? Kuris tekstas pirmaeilis, kuris antraeilis? Kokia cituojamų ištraukų paskirtis? Kur gi iš

mos priemonės šiek tiek pristabdytų lietuvių kalbos silpnėjimą išvijoje. Bet yra beprasmiška nieko nedaryti ir pasitikti neišvengiamybės poreikius tik su smerkiančiu piktu.

Kazys Bradūnas

Nuotrauka Jono Kuprio

tikrųjų glūdi *Priešrašų* poezija bei prasmė? Ar Bradūno posmeluose, ar religinių raštų citatose, ar religinių ir poetinių tekstų santykiuose — toje erdvėje, kuri atsiveria poetui išvedus paralelines, citatų ir poezijos pluoštų linijas?

Bradūno ankstyvesniuose rinkiniuose, pavyzdžiui *Alkanų kelionė*, citatos, liaudies dainų, sibirinių laiškų ar tos pačios Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos nuotrupos esminės reikšmės neturi, nes jos nukeliamos į knygos skyriaus pradžią ir todėl skaitytojo suprantamos kaip poeto

mintį pabrėžiantis, bet su ja nelenktyniaujantis, rinkinį praturtinantis, bet jo krypties nesąlygojantis moto. Panašiai, *Pokalbiuose su karaliumi*, nors čia poezija ir citatos, karaliaus Gedimino laiškų ištraukos ir Bradūno atoveikis į šias ištraukas išrašomos viena greta kitos, nors, Maceinos žodžiais tarant, šie du rinkinio elementai sudaro nedalomą vienetą, skaitytojo dėmesys vis dėlto nukrypsta į dešinėje knygos pusėje sutelktus poeto žodžius, mums turinčius didesnės svarbos nei iš istorijos ir *Pokalbių* atkeltos karališkų laiškų frazės. Ta

prasme *Pokalbiuose* dialogą laimi poetas — Bradūnas. Jis per savo prizmę perlažia karaliaus laiškų tekstą, jį įjungia į poezijos lauką, rinkinio svorį sukaupia rinkinio dešiniame lape, savo apmąstymuose, o ne karališkosios kalbos nuotrupose, tuo pačiu įtaigaudamas, kad poezija yra savotiškas transformatorius, tas dešinysis magnetinis laukas, į kurį atklydę istorijos žodžiai yra pakeičiami, perrašomi, atkuriami.

Priešrašų sumanymas, man atrodo, kitoks, pagrįstas poeto pastanga savo žodį įlieti į cituojamų religinių raštų kontekstą, nubrėžti dvi paralelines, poezijos ir Šv. Rašto bei Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos linijas, gal net suartinti du skirtingus mąstymo bei išraiškos būdus, religinį ir poetinį. Todėl *Priešrašuose* citatos nuosekliai užrašomos puslapių viršuje. Eilėraščių skaitant iš eilės, jos pakartotinai perkerta poeto žodžius, tačiau su jais nesusilieja, poeto žodžiuose nepranyksta, kaip tai diktuočių intertekstikumo principas, bet išlaiko savo autonomiją ir todėl laikytinos ne medžiaga, kurią poetas perfrazuoja ir tuo būdu sukuria eilėraštį, bet ryškiu, raudonu siūlu, savaip išmarginančiu rinkinio puslapius, poeto žodžiuose nepranyksta, kaip tai diktuočių intertekstikumo principas, bet išlaiko savo autonomiją ir todėl laikytinos ne medžiaga, kurią poetas perfrazuoja ir tuo būdu sukuria eilėraštį, bet ryškiu, raudonu siūlu, savaip išmarginančiu rinkinio puslapius, poeto žodžiuose nepranyksta, kaip tai diktuočių intertekstikumo principas, bet išlaiko savo autonomiją ir todėl laikytinos ne medžiaga, kurią poetas perfrazuoja ir tuo būdu sukuria eilėraštį, bet ryškiu, raudonu siūlu, savaip išmarginančiu rinkinio puslapius.

Vėliausioji Bradūno knyga iš tikrųjų kukli, nepretenzinga, viena iš poeto paprasčiausių, mus veikianti savo švelnia, viener kitur minorine

poetizacija, nesudėtingais, gal net spontaniškai išnyrančiais, bet poeto refleksiją taikliai pabrėžiančiais įvaizdžiais, ne kondensuotų metaforų strofomis, ne talpomis *Pokalbiams* būdingomis frazėmis, bet sintetine, keletą skirtingų poeto patirties klodų apjungiančia detale, neretai įterpiama į trumpų brūkšnių ketureilį posmelį.

Tačiau tai nereiškia, kad *Priešrašų* poezija pernelyg paprasta ar kad savo žodį Bradūnas subordinuotų religiniam tekstui, priešiško sąvoką suprasdamas parašinė pastabos prasme. Rinkinio pavadinimą galime aiškinti kiek kitaip, pratęsiant ir praturtinant žodyno logiką, pabrėžiant ne priešrašų kuklumą, bet šiame žodyje užslėptą pilnybės mintį. Jei priešrašai reiškia rašinio gale prirašytą pastabą, jie taip pat yra papildymas, ne bereikšmis redaktorius plunksnos brūkštelėjimas, bet žodžių pynė, atskleidžianti tai, kas rašinyje sąmoningai ar nesąmoningai nutylėta. Priešrašas skaitytoju sukuria teisingesnį ir pilnesnį vaizdą. Jis tobulina tai, kas netobula; jis — ne nulis, o daugybės ženklas, tiesos ir pilnybės šifras, žodžio „trūkumas“ priešybė, primenantį kitą, itin daug pasakantį, iš lotyniško „auctor“ ir „auctus“ kilusį terminą, kuriuo ženkliname rašytoją — autorių. Etimologiniu požiūriu, autorius yra tas, kuris padidina, ugdo, papildo (lietuviškai: augti, auginti; angliskai — „to augment“); tuo būdu prirašyti reikėtų didinti, daugini, auginti tam tikrų procesų (aš čia įterpčiau, — vaizduotės procesų) poveikį, iš mažesnio daryti didesni, ne skaičiu mi ar apimtimi, bet prasme ir gyvybe. Nes ką gi Bradūnas daugina, didina, tobulina? Ne cituojamas religinių tekstų ištraukas, ne Genezė ar Šv. Jono evangeliją, bet, spėju, kasdieninė nuojauta suprantą tikrovę, kuri, nuo kūrybinio žodžio atkirsta, poetui visada atrodo netobula, nepilna, tik smulkutė realybės atskala, gyvybės neturinti patirties nuotrupa, gyvenimas be gyvenimo — nulis. Priešrašai turi dvejopą prasmę. Tai dviejų, paralelinių tekstų vėrinys, bet taip pat Bradūnui būdinga poetinė metamorfozė, ypačiai išryškinanti poeto — dauginyto lygtį. Jei kiti poetai nusisuka nuo tikrovės ir savo prometišką viziją kuria tarsi iš nieko, jei lyrikai poeziją sutapatina su emocijos išraiška, tai Bradūnas savo poetišką „tebūnie“ atsuks į gyvenimą, ir siekia ne gyvenimą atvaizduoti ar jį papuošti poezijos puošmenimis, bet gyvenimą išrašyti poezijos — pilnybės šifrais, tikrovę savotiškai daugini, ją įliejant į prasmės kupinus poezijos žodžius. Mano supratimu, *Priešrašų* autorius, ir pats rinkinio pavadinimas, išveda poezijos ir gyvybės, duonos ir žodžio lygtį. Poetija Bradūnui yra jėga, žodyje sukaupia energija, tarsi rankose sprogtantis, čia pat, po ranka pajuntamas gyvybės kamuolys,

Julija Švabaitė

Geriausias draugas

— Reikia ką nors daryti, reikia būti, ir jau dabar, — pusbalsiu šneka pats su savimi Danielius. — O tai vėl išeis, kad liks be nieko.

Truktelėjęs pečiais, jis energingai įžengia virtuvėn, kur jau nuo ankstaus ryto barškina puodais Marcijonas. Sėdi jis čia dabar ant girgždančios kėdutės ir peilio galu krapšto pirštų nagus.

— Na, ar nelūžinėja, kai taip smarkiai droži?

— O ne. Šitaip visas brudumas nueina. — Tai kad jau iš tikro labai baltos tos tavo rankos.

— Na, jo ... Iš ryto skalbiau marškinius, kad jos geriau išmirtų ir iš panagių visi juodumai išeitų.

— Tai kur eisi?

— Niekur.

— Tai ko taip šveitiesi?

— Dėl savęs. Manai kaip tu, visada su tais patiais marškiniais.

Nuo grindų sušlavinęs krūvelę nupjauštinėjęs nagų, Marcijonas išberia juos popierinėn šiukšlių dėžėn.

— Kai jau per švarus, tai irgi negerai. Eini ir eini paskui dulkę lyg kokia boba. Galetum vesti, tai žmona sušlavintų.

— O ko patsai nesizeniji, čia neambrių?

— Kad, matai, brolyti, aš plikas kaip tilvikas. Jei turėčiau susikalęs tiek pinigų, kiek tu, seniai šeimą būčiau sukūręs. Bet gal reikės apie tai ir man pagalvoti ... O tau, matai, jau reiktų paskubėti. Ir amžius, ir visa kita ... Juk vieną gerą merginą praradi ...

— Nerandu tinkamos, tai ir nesizeniji, vot kas! — sausai atkerta Marcijonas. Apskritas jo veidas įkaista, rankos nervingai glosto žilstelėjusius plaukus. Jis ima naršyti po kišenės, ieškodamas užsirykti.

— Sakai, nerandi tinkamos? — gudriai šyptelį, uždegdamas jam cigaretę Danielius. — O visgi išsirašai net iš Vokietijos, koks ten jos vardas? — kemsasi Danielius pypkę, o Marcijonui pradeda jau kaisti ir ausys.

— Vardas — kiaulių gardas! Tai tik ne dėl vedybų išsirašiau...

— Žinau, žinau tą tavo istoriją. „Gera darba padarysiu našlaitei... Reikia padėti, sušelpiti ... Juk iš to paties Lietuvos kampelio esame... Žmonės prašė ...“ Ir taip toliau, ir taip toliau... O kodėl neišrašai kokią senutę, ar vyriškį? Bet ne, jauną gražią merginą! Aišku, tai keičia, kuri tikėtų tau į žmonas. Kam dar giniesi? Ir net neparodai jos man. Geriausia savo draugui... Uždarei kažkur toli nuo visų žmonių. Manai, aš atimsiu ją nuo tavęs? Suvalgysiu? O gal ... gal galiu ir atimti. — erzina Danielius.

— Niekur neuždariau, — pašoka Marcijonas ir garsiai nusispjauna. — Tu gi buvai tris savaites Sidnėjū, paskui vėl — niekada tavęs nėra namie. O per tą laiką ji ir atvažiuo.

Apsigyveno pas tokius savo amžinatilį tėvų pažįstamus.

— Pas tėvų pažįstamus! Tai kodėl niekada apie tuos pažįstamus neužsimeni? Kodėl ne jie, o tu išsikviete, niekada anksčiau jos nepažinęs? Matau, kad viską nuo manęs slepi. Įkšai į kokią lizdėlį, kur tik tau vienam žinot. O vesti ją tai turbūt ne neketini? Likai užkietėjusiu senberniu, lauk, kol šuo kepenį nuneš...

Šito Marcijonui jau per daug. Pašoka jis vėl kaip igeltas ir sugniaužia kumštį prieš pat Danieliaus nosį.

— Žinau, nujauchiu, kur tu, rupučke, suk! Ne, sakyk, ko gi tu mane vis edži, draskai, išjuoki? Va pjaustau nagus, — jau tau ir užkliūva. Pjaustai ir tu, ar ne, o ar aš ką sakau? Šluoju aslą, skalbiuosi, o tu vis iš paskos kaip kokia erkė, prikišęs, mane pie-lavoji. Patsai esi baisiai netvarkingas, niekad niekuo nesirūpini, jei ne aš, prapultum visiškai. Kas viską tvarko, valo? Kas verda ant tos mažos gazo plytelės abiem, kas? ...Marcijonas... Kas ir tau dažnai išskalbia? Kas? ...Marcijonas ... Vot, išsirašiau paną iš Germanijos, tai ar aš ką man padarysi! Kažin kuo grasini, kažin ką spėlioji, galvą kraipydamas... Manai, aš toks, kaip tu, kur težinai tik tas savo balabaiškas, poezijas tas, kurių pilni ne tik stalčiai, bet ir visi kampai ... Popieriai visoki. Iš kur va šitų ir dulkų milijonai? O kad įsistebėjusi pro langą i debesėlius, ar koki ten galą, — tai aš nė žodžio. Arba kaip koks lunatikas, žiūri žiūri i mane išproguisomis akimis, kalbi nei šį, nei tą, apie visokias filosofijas, kad be bonkos nesu-prast ... O kad pašoki iš miegų vidury naktų, griebi už pailio, žibini elektrą, rašinėji kokias ten zbitkas, tai ar aš ką sakau? Kenčiu ir gana. O iš tų popierių, bro-lau, sakiau jau tau, duonos nevalgysi!

Danielius tik skėsteli rankomis. Gal iš tikrųjų per daug jis tą Marcijoną erzina. Visada pats pirmasis pradeda, išprovokuoja ginčui. Ne, reikia susitaikyti, nes kitaip ty-lės juodu dvi ar tris dienas iš eilės, skersa-kiuodami vienas į kitą. O vėliau vis vien Danielius pats pirmasis ieškos susitaikymo. O jei greitai nesusitaikys, iš Danieliaus plano niekas neišeis. Teks palikti vieną Marcijoną nežinomai atečiai ...

— Na, nepyk, nepyk, Marcijonai, — kiša Danielius savo leteną. — Nesikarš-čiuok, juk žinai, kad aš tau nieko blogo ... Tai kas, kad va, truputį pasigincijam, pamiklinam liežuviu. Mudu juk bičiuliai buvom ir būsim per amžius, ar ne? Visur ir visada drauge, — ir per nendrynus, per gyvatynus, per visą Australiją, nuo pat pirmos dienos, kai tik iš laivo išlipom ... Ir uodai mudu kandžiojo lygiai, (ką čia aš sakau — lygiai, — tave jie daugiau puldavo, matyt, tavo kraujas saldusis ...) Ir per liūtis, bro-lau, ir per ugnį ... Atsimeni, Marcijonai, kai cukraus nendres de-ginom? Kai tavo marškiniai užsiliepsnojo, kai aš nutraukau paskutines savo kelnes ir jomis mušiau tas liepas, tave gelbėda-mas? Pats likau kaip Adomas iš rojų, vi-sai nuogutėlis, nežinodamas kur slėpt savo gėdą ... O tu, nors ir labai skaudžiai apdegęs, tada juokeisi pro skausmus, rai-čiodamasis? Argi tada aš neslaugiau tavo žaidžų? Arba kai mudu, gerai išgėrę, la-gūne skendom, kai australai mus vos at-gaivino, ištraukę ant kranto? Nuo tos die-nos tu pasizadėjai daugiau nē lašo i burną, o aš tik truputį? ...Na, ar ne taip buvo?

Prano Gasparonio „Meilės prisipažinimas I“ (valakinis riešutmedis, 48 cm aukščio).

Nutyla Danielius. Tyli ir Marcijonas. Taip, lygiai taip buvo. Šniurkšteli Marcijonas nosimi, leidžia tyliai dūmus palubėn. Platus jo veidas susikaupęs, mažos akutės susiaurėję. Štai, rodos, ims ir tuojau apsipils ašaromis. Nėra ką ir kalbėti, juk tai tikra teisybė ... Šitaip juodu susiremia jau nebe pirmą kartą.

Dievulėli Tu mano, mąsto Marcijonas, juk Danielius geriausias draugas, o aš šitaip ... Danielius toks protingas, kalba kaip iš knygų, o nē trupučio neišdidus. Vis-ką jis žino ... Ir australus jis apviesdavo. Tie net nežinojo, kas ir kur ta Lietuva, o jis — Danielius ne tik apie Lietuvą, bet apie visą Europą, visą pasaulį jiems iki detalių išaiškindavo. Net ir Australijos istoriją jis žino kaip savo penkis pirštus. Paprastas, draugiškas, ne kaip kiti, ne kaip tas Franc-kūnas, buvęs karininkas, kuris vaikščio-davo po laukus lyg su pentiniais, arba Ruz-gaitis, notaras, ar koks ten jisai, kur šnekėdavo ir šnekėdavo be sustojimo, lyg užsuktas, ir vis girdavosi savo gabumais. O lyg kokia mergaitė stypčiodavo ant ga-lų pirštų su praplyšusiomis patiam užpa-kaly lagerinėm kelnėm ...

Jiems visiem toli iki Danieliaus. Tiktai viskas, o viskas jam iš rankų krisdavo pirmomis dienomis, kai reikė-da-vi koki juoda darbą dirbti kariuomenės barakuose, kur pagal pasirašytą su aust-ralų valdžia sutartį juos nusiuntė. Pilipo

Kazio Bradūno „Priešų“ proga

(Atkelta iš 1 psl.)
tikrovę įaukantis i dinamišką
gyvybės ratą.

Bradūno poetiškas „tebū-nie“ stipriai juntamas *Prieša-šų* pirmame, Genezės citato-mis perpintame skyriuje, kuris perteikia jaunutės, tik sukur-tos, laiko ir istorijos nepa-žįstančios visatos išpūdį, žais-minga nuotaika persunkta Bradūno kosmologiją, jungiančią pasaulio pagrindinius elementus (žemę, šviesą, vandenį, paukštį), poetą ir Kūrėjo žvilgsnį. Gene-zės frazių bei įvaidžių po-veikyje, Bradūnas susitelkia prie pradžios paslapties, prie Senajame Testamente aprašy-tos visatos pradžios ir prie kū-rybinio žodžio pradžios, t.y. poeto išgyventos ir jo vaizduo-tės su kūrybinės galios prasi-veržimu susietos patirties. Kai kuriuose „Priešų“ prie Gene-zės“ skyrelio eilėraščiuose poetas paličia paties pirmasios sąmonės bei žodžių užmo-mazgas, poetinę būseną, eg-zistuojančią šalia laiko, kažkokį ypatingą laiko ir išsi-skyrimo nepažįstantį atramos tašką, amžinybės akimirką, iš kurios žveigiant pradžia poetui atrodo staigus, kartais žaisminga vaiko nuojauta nu-spalvintas, kartais stebinan-tis ir bauginantis gyvybės prasi-veržimas, perkūno trenksmas, žaibo liepsna, erdvė nuriendantis šviesos kamuolys, gaisro švytelėjimas — sąmonės kibirkštis medžiaginio pasaulio daiktuose. Genezės penktoji eilutė „Ir Dievas tarė: tepasidaro Šviesa“ poetą patraukia pra-džia teigiančių veiksmą-žodžių, kurį Bradūnas pa-kartoja, užklaudamas: *kaip ji, kaip ji pasidarė*, ir toliau pradžios bei šviesos paslaptį tiria poetinių vaizdų pyne, per-austa kūrybinio tebūnie sąmonę išduodančiais ugnies bei jos variantų, žvaigždės, gaisro, saulės, žiburių, moty-vais:

Idomu tai, kad šiame eilė-raštyje, kaip ir visame Gene-zės skyriuje, nerimas tėra aki-mirkos svyravimas, poeto sąmonė vos vos paliečianti mintis, tuoj pat išsiskleidanti, išnykstanti amžinumo bei pastovumo pajutime. Tai su-daro išpūdį, kad į pasaulį ir į poeziją Bradūnas žvelgia tarsi iš dieviško taško, ne maiš-tingo, Dievų ugnį pavogusio Prometėjaus žvilgsniu, bet žvilgsniu sūnaus, kuris junta Tėvo ir Sūnaus (taip pat tėvo ir sūnaus) santaiką. Ta pras-me galime manyti, kad Bra-dūno vaizduotė siekia labai toli ir atsiremia i patirtį, se-nesnę nei Prometėjaus maiš-titas: jis pirmąjį *Priešų* skyrį nuspalvina šitokia Kū-

Poetas Kazys Bradūnas su prof. dr. Viktorija Skrupskelytė po „Priešų“ susitikimų vakaro, 1984 m. balandžio mėn. 13 d. Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje.

Nuotrauka Zigmo Degučio

Bet kaip ji, kaip ji pasidarė? —

Nerimtu vakaru tyliu.

Gal delne ten žvaigždė Vakare

Buvo sėklos trupinėliu?

Gal pumpuru Sietyno sprogo?

Gal visa vyko tyloje?

Gal, kaip ugnis šiaudiniu

Liepsnom nubėgo akloje

Visatos erdvėje, kol veidą

Pasiekė man, ir jau tarei:

Nurimk — saulelė nusileido,

Bet žiburiuoja žiburiai.

(psl. 9)

rėjo ir poeto vienybės nuo-taika:

Kaip ir kada, ką reiškia

Jau milijonų šviesmečių

Kur Dievas po visatą

Nešiodamas, kaip Kristupas,

mane.

(psl. 7)

Panašus džiaugsmo ir vie-nybės išpūdis prasi-veržia Bra-dūno mąstymuose apie Senojo Testamento trečiąją dieną, kurią spėju, ne vienas poetas išgyventų neigiamai, kaip laiko momentus išskiriančią ir todėl aplamai laiką bei nuo-tolį teigiančią realybę. Tačiau Bradūnas Biblijos trečiąją dieną permasto savaip, suly-dydamas dvi skirtingas, vakaro ir ryto, akimirkas i ap-valų, vientisą, pirmąsias Genezės šviesos nedalomą džiaugsmo kamuolį. Jei Šven-tas Raštas teigia: *Ir pasidarė vakaras ir rytas, trečioji diena*, Bradūnas švelniai prieštariauja:

Nebus nei vakaro, nei ryto,

Nebūk baukštus ir nebylys —

Ir ta trečioji nusirito

Kaip gryo džiaugsmo

kamuolys...

(psl. 10)

Pradžios bei nedalomumo sąmonė „Priešuos prie Gene-zės“ tokia stipri, tiek giliai jau-gusi i nuotolio, lūžio, subjektyvios ir objektyvios perspektyvų nepažįstanius ugnies bei šviesos vaizdus (prancūzų kritikas Bachelard čia primintų, kad ugnis kaip tik ir yra tas medžiaginės tikrovės elementas, i kurį atsi-remia gyvybės pilnumą bei in-tegrumą pajuntanti vaiz-duotė), kad ji kartais savaip atkuria tuos Švento Rašto fragmentus, kur galima žiū-rėti disonansinę, pavyzdžiui, žmogaus maisto, praradimo ar egzilės gaidą, juos nelaukai nuspalvindama pakilia nuo-taika. Pirmąją *Priešų* dalį Bradūnas užsklendžia Gene-zės 9-to skyriaus, 24-ta eilute: *O išvares Adomą, pastatė ties džiaugsmo Rojumi cheru-binus su liepsnojantiu ir švy-turiuojančiu kalaviju, kad ser-gėtų kelią prie gyvybės medžio*. Tik jis šiai eilutei priešpastato posmelius, ku-riuose vyrauja ne praradimo, bet jėgos, ugnies, gyvybės įvaidžių, perteikiantys poeto sąmoningumo sau ir tuo būdu gimstančios poezijos išpūdį:

O praėjau pro cherubinų

Ir nedingau ugnį.

Dabar įrežiū savo vardą

Gyvybės medžio liemeny.

Bet pūstelėjo vėl pirminis,

karštas dvelksmas,

Nutyvuliavo viskas kaip

vanduo.

Dar kartą prie kamieno

pasilenksiu —

Ir nē žymės jau nerandu,

Vien spurdanti perkūnijos

dūdenimą

Lyg paukštį rankoje

neišlaikau —

Tada klaupius i tik sutvertą

žemę

Ir „Tebūnie“ sakau.

(psl. 27)

Antrame skyriuje aštrėja

laiko, istorijos, aplamai

(Nukelta i 3 psl.)

tada Marcijonas prie Danieliaus iš karto. O dėl to, k. tasai vis su šposais, vis links-mas. Neaikeikdavo, nepykdavo, vis ramin-damas: Turėkime kantrybės, vyrai, vieną dieną pasibaigs mūsų sutartys ir išslysi-me iš šitos skylės. Galėsime pasirinkti darbus tokius, kokie mums patiks! ... Garsiai jis skaitydavo mums tas savo poezijas. — čia jau negalėtų Marcijonas nė papasakot, kaip ašaras tie Danieliaus skaitymai iš-spauždavo. Marcijonas žino tik Maironį ir Brazdžionį. O nuo tų Brazdžionio eilučių širdį taip suskaudėdavo, kad, rodos, par-pultum, prisiglaustum prie tos raudonos australiškos žemės ir bliautum kaip veršis ...

Taigi, tas Danielius Miltinis. Visada jam viskas gerai. Ir visą algele, biedniukas, prafundydavo kitiems. O Marcijonas priešingai — spaudė ir spaudė, taupydamas kiekvieną šilimą, ir vis dar norėdamas kuo daugiau uždirbti. Galima sakyti, jei iš kito galėjai išgerti ir užsirtųk, tai kam savo brangų pinigą išleisti? Užtatai Marcijonas to pinigą ir turi.

Zinoma, kai jiems pasiūlė cukrinių nendrių kirst, kai pažadėjo už tai didelius pinigus, tai ir Danielius susigundė. Tada juodu pirmieji ir užsirašė. Daug kas bandė juos perkalbėti, girdi, pražūsite, broliukai, jums tenai tai ne kariuomenės barakuose šiukš-lės šlavinėti, gyvatės nuodingosios ten jus užmuš, o nuo saulės baisiausiai karštos iš-durnėsitė. Bet Danielius, tas išminties sos-tas, pareiškė: „Važiuojam, Marcijonai, pa-žiūrėsim, ar ten jau taip labai blogai! Visko čia reikia šioje australų žemėje patirti. Užsidirbsim pinigų, o paskui — i Ameriką!“

Taip juodu ir padarė.

O papuolė tiesiai į pragarą. Dievulėli Tu manol... Zinoma, Marcijonui buvo leng-viau, jis prie sunkaus darbo pripratęs, ir tas nendres kirsti jau ne taip baisu, bet Danie-lius ... Vargšelis ...

Rankos pilnos pūslių, strėnos vos pa-nešė — pasilenkt, kirst, vėl pasilenkt, vėl išsitiest! ... O pasiūtęs karštis be jokios at-vangos, o prakaitas upeliais! ... O šliaužai, varlės, musės, uodai, širšės, gyvatės, kro-kodilai! ... Jau nekalbant apie skorpionus ir nuodinguosius vorus ... Tos tropikinės die-

nos toje cukrinių nendrių plantacijoje visą jėgą, visą gyvastį iščiulpdavo... Tie skar-diniai barakai, tos negyvos karštos naktys, tos žaidžios rankos ir kojos ... Nē tinklai nuo uodų neapsaugodavo. Skaudėdavo vi-šą kūną, — nepadėdavo nei kokoso aliejus, nei kiti tepalai. O tas šlykštus molaso kvapas, tas dvokimas nendrių laukų, tas sunkus džiunglių vėjas ... Kojas iki kraujo nu-graudžavo sunkūs auliniai batai, — ką jau čia ir kalbėti ...

Keikdavo jie šitą darbą bjauriausiais žo-džiais. O kad būtų kada nors Danielius pasiskundęs ar burnojęs ... Niūniuodavo jis sau kokią ten operą ir visus kitus raminda-vo lyg koks gailėstingas samarietis, tepda-mas tirštais tepalais ju nutrintas rankas ir ištinusias kojas. O dar australai juos, kal-bos gerai nemokančius, ir aštriai per dantis patraukdavo, pašiepavo. Gal dėl to Danie-lius kiek tik suspėdamas vis gulėdavo ant tų knygų, sakydamas: „Bro-lau, jei kalbos nemokėsi, tai tave visi pastums ir dar pa-murkdys“.

Užtatai greit ji pripažino tie patys aust-ralai, gerbė. Po kurio laiko jau nebėsišai-pydavo, net jo draugystės ieškodavo. O ką jis ten, tas Danielius, ir užsidirbo? Nē normos neiškirsdavo, tai ir pinigą jau ne toks dide-lis. Sumenko, sulyso, šonkauliai išsišovė. Išsirašydavo jis ir ten knygas, žurnalus, ku-rių, va, ir dabar krūvos lentynoje ir ant sta-lo sukrautos. Parsivežė jis čionai ne ką kitą, o tik tą klumšiuką su knygom ir visokiais popieriais. Dar šiaip taip privertė jį Mar-ci-jonas naują kostiumą, batus ir baltinių nu-sipirkti, o vaikščiotų dabar lyg šventas Pranciškus.

Tai va tų knygų ... Norėtų Marcijonas skaityti, bet kai sugrįžta iš sunkaus darbo per dieną laipiojęs po elektros stulpus, duobes kases, kol nusiprausia, pavalgo, atsigu-la, — va jau jau skaitys... O ypač kai pasi-taiko iš viršaus daili lietuviška knyga. Pervertcia, paskaito puslapį, du ... ir apima miegas ... Ir taip apima, kad nē nepajunta, kaip nuslysta nuo lovos ta knyga, nors ir idomiausia ji būtų ...

Kai nusipirks savus namus, kai turės daugiau laisvo laiko, būtinai įsitaitys len-tyną knygoms. Tada nusipirks ir Maironį ir

Brazdžionį. O išminties pasisemti žmogui niekada nevelu.

...O Kalifornija, o mylima, tu amžinai ža-liuojanti šalie...

Dažnai kartoją Danielius šituos žodžius. Susimąstęs, ilgai žiūrėdamas pro langą i australišką dangų. Kieno šitie žodžiai, kad vis kartoji, Danieliau? Atsakė Danielius, kad tai žodžiai geriausio jo draugo, kuris bu-vo rašytojas ir juo nuo granatų karo me-tu...

Danielius taipgi norėtų būti rašytoju, parašyti apie šį kengūrų kraštą ir jo žmo-nes, apie lietuvius čia įsikūrusius. O i Kali-forniją nuvykti tai esanti jo didžiausia są-jonė...

Zinoma, dabar Danieliaus darbas šva-rus — pašte jisai, prie laišku skirstymo. Ne be reikalo tiek knygų skaito ir mokosi kal-bos, kai tuo laiku kiti kortom ir arkliukais lo-šia.

Tiktai to pinigą pas Danielių kaip nēr, taip nēr ...

— Ale tu visą laiką irgi buvai geras sla-pukas, — po ilgos tylos prabyla Marcijonas. Sakyk gi tu man, kur vakarais vis lakstai? Nuo tada, kai čionajos, broliukas, atsikė-lėm, tik permiegot namo pareini. Ir vis užrakinėji tuos savo stalčius. Brakšt, brakšt. Lyg aš koks vagis būčiau. Pas ma-ne, žiūrėk, viskas atdara. Manai, kad aš žiū-rau, ką tu ten turi? Slepi nuo manęs kažką, štai kas! Slėpsiu ir aš. Tuose tavo stalčiuo-se tai bene laišukai nuo australiukų? Pame-nu, pamenu, jos prie tavęs kaip prie medaus lipdavo. Matai, o aš nē i tą pusę nežiūrė-da-vau.

Danielius, atrodo, šitokių Marcijono žo-džių tik ir telaukė. Išsijudino jis iš savo min-čių, akys valiūkiškai sublizgėjo.

— Na, tai sakyk gi, Marcijonai, kokios tau iš tikrųjų patinka merginos? Kada tik paklausiu, tai tik numyki ir nieko nesakai. Man tai, drauguži, patinka tokios, žinai, tru-puti pasiutusios, karštos kaip ugnis, kad vos gali išlaikyti ...Na, o tau?

Marcijonas nukelia savo dideles rankas nuo kelių, atsisoja, pereina per kambarį plačiais žingsniais, vėl atsisėda, atsislošia, išpučia krūtinę ir giliai įtraukia dūmą. — Diktas mėgstu.

„Priešų“ proga

(Atkelta iš 2 psl.)

žmogiškosios egzistencijos pajutimas, kartais turintis šiandienos ar tam tikros, pavyzdžiui, lietuviškos geografijos užuominų. Čia poetas stovi anapus Rojaus vartų. Jis visu veidu atsiskleidžia žmogaus patirtį ir savo mąstymą, seną atremia į Šv. Jono evangelijos citatas, jas interpretuodamas, palyginti, laisvai, pradedamas, pakeičiamas, pvz. susiedindamas kai kuriuos Evangelijos įvaizdžius. Vieną iš ryškiausių skyrelio dominančių sudaro laiko sąmonė, prasiveržianti tai klausimo forma *kuri dabar galėtų būti valanda?*, tai vėjo ar pravažiuojančio gyvenimo kupė metafora; kartais poetas pajunta savotišką laiko byrėjimą, trupėjimą: „su pjautuvu einu prieš lemtį, prieš upę byrančių kviečių“ (psl. 39) ar susitelkia prie nuotolio ir išsiskyrimo patirties. Jei, pavyzdžiui, Šv. Jono evangelijoje Kristus pašaukia po figmedžių sėdintį Pilypą, jei Jis jį iš tolo mato ir pažįsta, tai *Priešų* poetas, šį Evangelijos fragmentą atkurdamas, išryškina laiko ir okupacijos poveikį atsiradusį, poetą ir Rūpintojėlį išskiriantį nežinio nuotolį: *Bet gal nebus jau seno gluosnio... / Tu metų taip ir nesikeiči — / Kaip aš dabar ir bežiniosiu / Ar tu mane matei...* (psl. 35). Panašiai, kai antroje *Priešų* dalyje poetas žvilgsniu stebi pasaulį, jis čia randa savotišką tinkle, su kuria poetui sunku susitaikyti: *Su žiedu po žeme, / Su šaknimis padangėje... / Su verkiančia žuimi, / Su upeliu nuskenusiu... / Su smėlynais basais / Ir su visų visais / Reikia gyventi kaip klijas — / Reikia žemę mazgoti kojom...* (psl. 40). Net ir Bradūnui būdingi ugnies bei šviesos vaizdai *Priešų* antrame skyriuje įgauna neigiamą pustonį, pavyzdžiui, jie yra subtiliai jungiami su

dėmės - nuodėmės sąvoka, kuri *Priešų* autoriui ne tiek Adomo ir levos kaltė, kiek istorijoje įvykusi, į žmonių gyvenimą įsibrovusi, ir kaskart pasikartojanti nesantaika, kartais aiškiai siejama su Lietuvos okupacija. Pavyzdžiui tebus ypačiai įtaigūs eilėraštis apie balinamus audeklus (psl. 34), kur susilieja ir tuo pačiu eilėraštį praturtina giliai poeto vaizduotėje įaugę vaikystės prisiminimai, religinių tekstų motyvai ir poeto sukurtos, poezijos šviesa peršviestos netolimos istorijos užuominos. Šis sintetinis, patirties fragmentus sulydantis Bradūno stilius būtų vienas iš būdų tikrovei dauginti.

Trečiame skyriuje laikas dar kartą šokteli į priekį ir tai dvejopa prasme, nes čia autorius cituoja šių dienų istorinį dokumentą, Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką, ir skaitytujui atskleidžia vėlyviausius savo vaizduotės sluoksnius, poetinę nuojautą, atsiradusią variantą ir skaitant Kronikos puslapius. Skyrelyje cituojamų Kronikos ištraukų ir Bradūno sukurtų posmelių santykis, man atrodo, kitoks nei pirmame ar antrame skyriuose. Nors Bradūnas Kroniką laiko pras-

mingu, sakyčiau, šventu tekstu, jis, šį istorinį dokumentą įjungia į savo poezijos lauką, tuo būdu jam suteikdamas naujos svarbos; jis ne tiek Kroniką išpuošia gražiais žodžiais ar metaforomis, ne ją interpretuoja, bet jai duoda jėgos, gyvybės, sakyčiau, kad jis daugina Kronikos prasmes, išryškindamas tai, kas Kronikoje poetiška, kas gyva, ypačiai pabrėždamas tas vietas, kur slypi dar neatverta, neatrasta, kitų nepastebėta poezijos mįslė, žodžio mistika. Todėl nenuostabu, kad Kroniką cituodamas, Bradūnas parenka ištraukas, kur Kronikos autoriai kalbą apie žodį, apie tartą ar uždraustą žodį, apie žodį, kuris moko, apie tą, kuris skelbia tiesą, apie žodžius išgirstus ir išmoktus, apie žodžius nutylėtus, sužalotus. Savo poetine vaizduote poetas tiria bei kuria žodžio misteriją. Jis žodžius daugina ne ta prasme, kad jų sukuria daugiau, bet taip, kad jis į Kronikos frazes įlieja poetinės jėgos, ją nušviečia poetine intuicija, pasi-savina, istorinį ir ta prasme su laiko tėkme susijusį dokumentą pakelia iki poezijos pastovumo.

Šalia LKB Kronikos pasitraipę, atpasakojančių akimirksnių įvykius, Bradūnas įrašo poezijos pastabą, papildymą, pilnybės šifrą. Todėl šioje, trečioje *Priešų* dalyje, perauosto žodžio motyvais, Bradūnas lieka ištikimas tiek sau, tiek savo poetinei sampratai. Jis tarsi sugrįžta į pradžios perspektyvą, siekdamas istorijos fragmentus įamžinti, jiems suteikti to pastovumo ir pilnumo, kurio poetui turi pradžios bei aplamai kūrybos misterija. Temų požiūriu, paskutiniuojuose *Priešų* dalyje Bradūnas sukuria naują patriotinių motyvų poezijos tipą. Bet poeto požiūriu, jis Kronikos žodžius su- renka į savitą poetinį „rožinį“.

Walt Whitman

Walt Whitman

VIENTAS VAIKAS PAKLAUSĖ, KAS YRA ŽOLĖ?

Vienas vaikas paklausė: „Kas yra žolė?“ ir priskynė man jos pilnas saujas. Kaip galėjau aš jam atsakyti? Juk aš nežinau už tą vaiką geriau.

Aš spėjau, kad tai mano buities vėliava, išaušta iš viltingos žolės medžiagos. O gal, pamanau, skeptiškai tai Dievo, Kvapni dovana, atminimas, ir žemės tyčiom numesta, Su vardu savininko kamputyje jos, ir mes žiūrime, ir klausiam: „Kieno gi jinai?“ O gal hieroglifas koks uniforminis Ir reikšia: augimas tas pats tarp zonų platių ir siaurų, Tarp baltųjų ir tarp juodųjų žmonių.

O dabar man rodos, kad tai gražus, nepakirpti kapų plaukai.

Aš elgsiuos švelniai su tavim, garankštėta žolyte, Galbūt tu stiebies iš jaunų vyrų krūtinų, Galbūt aš juos būčiau pamilęs, jei būčiau pažinęs, Galbūt priklausai tu seneliui kokiam, ar vaikui, nuo motinos kelių anksti atimtam — — —

Kas, manai, pasidarė iš vyrų jaunų ir senų? Kas, manai, pasidarė iš moterų ir vaikų?

Jie gyvena kur nors ir gyvena gerai, Ir daigas mažiausias mums rodo: mirties juk iš tikro nėra.

Ir jeigu ji buvo, skynė kelių gyvybei ir nelaukia, kad ją sulaukytų galop, Ir dingsta tada, kai gyvybė pakyla.

Tolyn ir platyn vertias visa; niekas nežūva, Ir mirtis atrodo kitokia, nei kas manė, ir laimingesnė. (iš „Žolės lapų“)

PAJŪRYJE NAKTĮ

Pajūryje naktį Stovi mergytė su tėvu, Stebi rąškaną dangų rytuos.

Aukštai ten pro tamsą, Kai šėlstantys debesys, lyg pakasynose, juda mase išsidriekę Ir greit paskandina jie skliautą dangaus, Pro suspindėjusią eterio juostą rytuos Pakyla žvaigždė ir didi, ir rami — tai Jupiteris. Ir čia pat, ir nedaug ką aukščiau, Plaukia sau meilios Sietyno sesutės.

Pajūryje, kur pakasynų tie debesys traukia žemyn Viską praryti, laikydamos tėvui už rankos Mergytė pravirksta tyliai.

Dukrelė, neverk, Brangioji, neverk, Pabučiavimais leisk tavo ašaras braukti, Tie debesys rūstūs neilgai viešpataus, Neilgai jie pagrobę bus dangų, mums tiktai rodos, kad žvaigždės jie prarijo. Pakils galingoji žvaigždė, būk kantri, kitą naktį matysi, kaip Sietynas iškils, Jis nemiršta, tos žvaigždės sidabro ir aukso vėl švies, Ir didelės žvaigždės, ir mažos vėl švies, jos iškils, Tos didžios, nemirštančios saulės, ilgąamžis ir mąslus mėnulis vėl švies. Dukrelė brangioji, tu liūdi Jupiterio tik? Tu galvoji apie tą žvaigždžių pakasynas?

Yra čia kažkas (Ramindamas lūpomis tave, šnibždu aš pridėdamas, Tau duodamas pirmą sugestiją, problemą ar nujauntimą), Yra čia kažkas daugiau nemirtinga nei žvaigždės (Daug tų pakasynų, dienų ir naktų, praeinančių), Kažkas, kas išters daug ilgiau ir už šviesų Jupiteri, Ilgiau ir už saulę ar už kurį satelitą, Ar už šaščiąsias Sietyno seses.

Vertė A. TYRUOLIS

Walt Whitman (1819-1892) — pasaulinio garso Amerikos ir demokratijos dainius, kilęs iš Camden, N.J. Jo viso gyvenimo kūrinys — pagarsėjusi *Žolės lapai*, kuriuos, kaip ir mūšį Maironis *Pavasario balsus*, nuolat taisyti ir papildyti. Whitmano poezijos forma — laisvi, bet gana harmoningi ir skambūs ritmai, kur šalia himninio pobūdžio nuotaikos pasirodo epikai aprašomoji išraiška, impresionizmas jungiasi su simboliniu vaizdavimu. Savo laisvomis eilėmis Whitmanas davė pradžią XX a. laisvo eilavimo praktikai moderniojo poezijoje. Whitmano poezijai būdingas optimistinis evoliucionizmas, vedamas dieviškosios galios, kaip matyti ir iš čia pateiktųjų eilėraščių.

A. T.

— Sakai, diktas? O daugiau nieko? — Antras daiktas, — įsimašina Marcijonas, — žmona man turi būti švari ir nebloga iš veido. O j darba eiti tai aš jau savo žmonos neleisiu. Moters veidas namuose. — Oho, matai, jau gerai, jau ir apie žmoną eina kalba. Sėdės namie, sakai... Tai tu manai, kad taip pririšęs namuose ir išlaikysi? — Nereikės nė prištėti. Sėdės ir taip. — Tai greitai turėsi šeimos draugą, — Danieliaus akyse laksto linksmi žiburukai. — Nebūtina. — Ar... jau apkabinai bent sykį? — Galima apsieiti ir be to. Kam būtina tie apkabinimai? — Tai ką, galvoji, kad nepaglostę, neapkabinę, nepasidžiaugę jau ir prie altoriaus nuvesi? — Negi tik glostymais prie altoriaus veda? — Tai kaipgi kitaip? — Sakiau tau sykį, kad dar visai nemanau vesti, — staiga vėl užsiplėšia Marcijonas. — Laiko turiu užtektinai. Ir pinigų dar reikia daugiau užsidirbti. O be to, reikia gerai apsižiūrėti. Man mergaitė — šventas daiktas. Reik pažinti... — Kaip tai — šventas? — Na, iki vestuvių nė neprišiliest. — Manai, nė nepabučiuot? — Na, tai kaip tu sau galvoji? — Tu manai, Marcijonai, kad jau jau taip ir patikė? — Katrai? — Nagi bet kokiai — šitai, anai... — Nei jokios čia šitos, nei anos... — Na, žinai, brolau, šitai kalai tą pinigą per visą savo gyvenimą, pasenai, eisi eisi aplinkui, o pasižiūrėsi, kad jau kitas tavo mergina nusivedė. — Tegu vedasi. — Springsta Danielius juokais, muša Marcijonui per petį. Na, vis vien jis šitą užsišpyrėlį prives prie rimto reikalo. Tuojau turi visas išsispresti, — po velnių, šitas doras vyras privalo sukurti puikią šeimą. Jei dar metai, kiti, kas gi už jo eis? — Tu žinai, esi baisiai geras vyras, Marcijonai, — neatleidžia Danielius nė per

žingsnį. — Tu pažįsti juokus, dėl to tave mėgtu, drauguži. Tačiau tą merginą iš Vokietijos vis vien man turėsi parodyti. Jei patė nemanai vesti, tai man pripiršk. Ypač, jei mergina graži ir sveika. O dabar, su diev, einu į pasimatymą! — Taip anksti? O su kuo gi? — Su australiuke, — mirtkeli Danielius jam viena akimi. — Tai gal su kokia bagota pensininke? — neužleidižia Marcijonas. — Na, na na, bičiuli! — Tai kodėl nepasiiešakai lietuvaite? Dėl ko gi per visą Australiją čia į didelį miestą atsikraustėme? — jau ne juokais susirūpina Marcijonas. — Ar ne dėl to, kad artiau lietuvių būtime? Tai tu šitoks patriotas? Danielius tik reikšmingai nusišypsuoja. — Matai, brolau, aš lietuvaitems dar per biednas. Be to, man reikia gerai išmokyti angliškai. Cukraus nendres kertant, tame gyvatyne nebuvo daug laisvo laiko mokytis. O čia, didmiestyje, yra visokių galimybių. Tik mokėk jas išnaudoti. Žinai, pašėirgi ne pyragai. Nemokėsi gerai kalbos, tai ir sėdėsi prie prasciausio darbo. O susipažinus su čionykštėmis merginomis, galima daug ką pasiekti... — Nežino Marcijonas, ar čia tik erzina jį bičiulis, ar tiesą kalba. Niekada šito šelmio nesuprasi. — Tai ko iš viso prasidėjai su tomis savo poezijomis, aikičiojimais mėnesienoje? Aš tau ne sykį sakiau, kad mokykis kokio amato, nes iš savo skaitymų duonos nevalgysi šitam krašte. O ir iš tų merginų... Danielius nieko neatsako. Jam jau laikas eiti, bet jis vis dar mindžikuoja prie durų, kažko ieškodamas kišenėse. — Matau, matau, akis turiu, — staiga sukikena Marcijonas. — Žinau, ko dar neišį tų savo pasimatymų. Stoviniuoji, akis panarinęs, lyg katinas... Tai kiek šį sykį pasikolinti? — Penkis svarus... Iki kitos algos... — Žodžio netaręs, Marcijonas išsiima iš kišenės storą pinigėlį ir juodą užrašų knygelę. Paselina pieštuką ir rašo. Čia šitoje juodoje knygtelėje sužymėtos visos Danieliaus skolos...

Likęs vienas, Marcijonas atsidūsta ir atsiremia į tarpdurį. Apveda žvilgsniu kambarį. Na, jau kitais metais šitą kamurkį tai tikrai nebegyvensiu. Pinigų turiu kiek reikiant, ko čia dūlėt susispaudus dviejuose kaip kišenės kambarėliuose, ir dar palėpėje, kur taip nežmoniškai karšta vasarą. Galiau nusipirkti ir namus. Galbūt taip ir padarysiu. — Kazin kur jis išliūkinio, tas mano baltarankis? Veidai nuo šauš jau išgiję, akys blizga. Miestas, brolyti, greit žmogų perkeičia, tai ne koks ten bruzgynas. — Kad nebūtų jis toks slapukas, tas Danielius Miltinis, tai ir aš atviresnis būčiau. Nepasakys nei kur eina, nei ką veikia. Geras jis draugas, nėra ką ir kalbėti, bet ar galiu aš jam tą Liuciją parodyti? Dar išplepės jai, kad laiškus man padėdavęs rašyti... „Nežinoma!“ — sakydavau, kai paklausdavau jos vardo... O kad jau prizalatydavo, jergutėliau tu mano... Gal ir apsisuko mergaitė galva, kad dabar tokiom graudžiom akim į mane žiūri. „Kokie jūsų įdomūs laišukai, Marcijonai... Aš jums amžinai dėkinga būsiu, kad mane iškvietėte iš to lagerio Vokietijoje...“ O kad ji žinotų... Moku ir aš laiškus rašyti, tam ir mokyklą lankiau, bet taip gražiai kaip Danielius, vis vien nesugebėčiau. Kazin ar jis nujaucia, kad tie laišukai buvo skirti Liucijai? — Vesti būtų jau ir laikas. Jau trisdešimt aštuoneri. Tik šį kartą neskubėsiu, išsirašiu gerai jos būdą, apsiejimą. Tegu mergaitė pirmą apsipranta svetimame krašte. Europoje ir žmonės kitokie. — Tai ne šioje kengūrų žemėje, kur visas atbulai. Rankas tai ji auksines turi. Gražiai siuva, pasimokys angliškai, gaus darbą siuvelyje. Aukšta, plona kaip cukrinė nendrė. Geltonos kasos... Tikra lietuvaite nuo Nemuno krantų. Žiūrėk, žiūrėk, Marcijonai Baltūsi, kas čia su tavimi pasidarė? Niekada tau nepatikdavo liesos merginos, o ši va iš karto įkrito širdin. — Graži gyvatukė, tik nevalgo mėsos... Kokia ji bus šeiminiukė, jei nevalgys mėsos? O gal dabar tokie laikai? Tos visokios dietos... Tuščia jos, galėtų ji sau valgyti kad ir žuvį. Čia visokių vėžių ir ungurių pilnos Viktorijos valstijos upės.

Bet apie vedybas tai dar nėra tolo. Atsargiai, atsargiai, Marcijonai Baltūsi, kad neatsitiktų kaip su Brone. — Taigi, kaip su ta Brone... — Atsimeni, kai tada tik ką iš cukraus nendrynų į šį miestą atvykote, skaudančiais sąnariais, nudegusiais sprandais, dar neužsigydę žaizdų, juodi kaip čigonai... Pinigų tai atsivežei kaip šieno. Jau seniai Kvynslande į šiuokšlyną išmetei savo visą lagerinį turtelį — plačias kėlnes, prakiurusius batus, suplyšusius marškinius, nublu-

Prano Gasparonio „Sokis“ (valakinis riestmedis, 45 cm aukščio).

kusį švarką... O čia, — jei kas nusipirko vieną kostiumą, — tu nusitėskėi tris, jei kas dvi poras batų, tu — keturias... Kaklaraščiu, baltiniu, kojinių patčių brangiausių bent dvidešimt porų... Visokių kremų, kvepalų, briliantino, kad nežiltų, nenusilinktų plaukai... — Išsiprausę, išsiblizginę, išsikvėpinę nuėjote pirmą kartą į lietuvių klubo šokus. Vaikščiojote girgždančiais batais, krūtines išpūtę, — sveikučiai, sveikučiai, malonu susipažinti, tai iš kurio pasvietio, draugužiai, būsite, turbūt pirmą kartą pas lietuvių? Ak, tai juda iš cukrinių nendrių, brolyti tu mano, turtočiai dabar gi jūs, tai turėsite užfundyti ant pirmos pažinties; žinoma, žinoma, labai prašom, kodėl ne, (laikykis, Marcijonai Baltūsi, gerai prisipausk savo kapšiuoką, nepulk taip greitai į pažintį, nepradėk leisti vėjais savo kruvinai uždirbtų pinigų...). O alus putoja, stiklai skambčioja, nauji draugai tapinėja per petį, spaudžia dešinę, vyruciū! na, dar po vieną, dar po vieną... Dūmai jau graudžia akis, galva svaigsta, kazin kur toli liko visi pasidėjimai daugiau nebegerti, kaipgi čia pasirodysai blaivininku, kai visų akys į tave atkreiptos... (Atsargiai, atsargiai, Marcijonai, atsimink, kai skendai lagūne, paskui prisiekinėjai... Išgerk dabar, bet tik truputį — nei per daug, nei per mažai, o tik tiek, kiek reikia dėl naujos draugystės...) — Pasieniūose ant suolų susėdusios lietuvaite. Dairosi į juodu, kikeną, kuždasi tarp savęs. — Ir įsižiūrėjai tada, Marcijonai, į tą raudonakruosę storuliukę tamsia garbiniuota galvute... Kraujas tau iš kart plūstį galvą — nieko nebematei aplinkui, tik ją vieną. Pamiršai ir Liuciją kažkur, kitam pasaulio gale; užsidegė staiga visas... — Nutarei išvest ją šokt. — Pasitaisi kaklaraštį, patempei švarko atlapus, prisitartinai lyg nesavomis kojomis ir pralemenai: „...Panele, galima valsa?“ — Pakėlė ji į tave išraudusį veiduką, pakreipė savo truputį šlakutą nosiukę, atsistojo tokia nedidukė, uždejo apvalią rankutę ant tavo peties ir prisiglaudė... — Išpylė tavę karštis nuo to prisiglaudimo. (Nukelta į 4 psl.)

Petravičiaus paroda aplankius

Elkhart, Ind. (gegužės 11 - birželio 17)

Sio pavasario dailės parodų srute (Tarptautinė meno paroda Chicagoje, Navy Pier, Freiburgo meno mokykla; Čiurlionio galerijos Munster, Ind. ir Lietuvių dailininkų paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre) dailininko Viktoro Petravičiaus paroda Midwest Museum of American Art, Elkhart, Ind. lietuviams yra pati svarbiausia ir iškiliausia, nors nebūtų buvę gėdos ją matyti ir Tarptautinėje meno parodoje, Chicagoje. Ši paroda tai dar vienas pavyzdys, kaip Lietuvos vardas iškeliamas ne tik per dainų ar šokių šventes, bet gal dar daugiau individualių asmenų dėka. Tokių asmenų nėra daug, o ir tie ne visi lietuvių reprezentuoja. Jei lietuvių vardas teigiamai prasme žinomas Michigano ir Indianos valstybėse, tai dailininko V. Petravičiaus nuopelnas. Petravičiaus negali būti kitoka. Jis išaugęs iš lietuvių gėlių, neatsiskiriantis nuo lietuvių liaudies dvasios ir jausmų, iš individualaus menininko vizijos, išreikštos grafinės linijos ir spalva. Savo menine prigimtimi Petravičiaus priklauso liaudies, nors kartų yra ir modernus: jis ne tik nepabėgęs nuo paukščių, arklių ir melancholiškų karvyčių, ir net dekoratyvių liaudies elementų, kurie nebėra lietuvių, bet esminė nederkanti Petravičiaus kūrybos dalis.

Tokia mintimi lankai jo paveikslus ir galiesi, kad jie niekada nebus lietuvių nuosavybė, nes juos nupirko ir muziejai padovanojo viena kaliaus. Nors tie gerai, kad jie keliaus po įvairius Amerikos muziejus ir džiugins kiekvieną, ypač jaunimą, kuriam Petravičiaus kūryba yra artima ir suprantama.

Idomiai ir skoningai paruoštas katalogas, „Rojaus pakraščio“ spalvoto plakato kitoje pusėje surašyti 36 paveikslų pavadinimai, išspausdinti juoda.

A. Markelis

balta jo pora portretų ir keletas paveikslų nuotraukų. Ypač dėmesio vertas 17 x 22 colių spalvotas plakatas. Profesionalus paveikslų sugrupavimas ir apšvietimas labiau išryškina estetinį parodos momentą.

Kaip ir ankstyvesnė Petravičiaus parodos (1981 - 1983 m.), taip ir šioje, mistika plaukia ne tik iš linijų, bet ir spalvos, kuri kartais nustelbia kontūrus, priartėdama prie spalvinės iliuzijos. Jo vaizduojami objektai trūksta realistinio pagrindo: jie sulaukinti grubiomis linijomis, o spalviniu atžvilgiu „kabo“ ore ir dingsta visatoje. Beveik visi parodai skirti paveikslai sukurti 1983 m. ar kiek anksčiau (1981 - 1982 m.). Taigi pajėgumas kurti, artėjant prie aštuoniadesimt metų amžiaus ribos, ji įkinoja ir Picasso, Matisse ir kitų dailininkų, pasižymėjusių vėlyva kūryba, gretas. Taip pat iš anksto parodai nubrėžtas laikas ir Petravičiaus jaunatviškas jausmas paskatino didelį produktyvumą.

Apskritai V. Petravičiaus kūryba užsitarinau didesnės studijos ne tik apie juoda - balta ar spalvotą grafiką, bet ir jo tapybą ar skulptūrą. Jo spalvotoji grafika nebėra grafika žodine prasme, bet individualūs spalvoti kūrinių, vadinamieji „monoprintai“. Tai patia proga gal reikėtų pagaltoti ir apie lietuvių dokumentinį filmą, kuriame matytume ir išgirstume Petravičių, kalbantį apie save, o išgirsti būtų įdomu šį apimtį, originalų kūrėją ir spalvingą žmogų. Mūsų kultūros istorijoje lietuviškam filme išliktų tikras ir gyvas savo meno ir gyvenimo liudininkas.

Prie visai tai reikėtų pridėti ir Emilijaus Holenderio nuopelnus, suorganizuojant šią neeilinę, lietuviams ir nelietuviams svarbią parodą.

Dail. Viktoras Petravičius su žmona Aldona ind. savo parodos plakato Midwest Museum of American Art, Elkhart, Ind. parodos atidarymo dieną, 1984 m. gegužės mėn. 11 d.

Nuotrauka Algimanto Kežio

NAUJI LEIDINIAI

• Edmundas Jasiūnas. DARIUS-GIRĖNAS, 1933-1983. 50 metų sukaktis nuo jo transatlantinio skrydžio. Chicago: Darius - Girėno albumo komitetas, 1983. Didelio formato, 264 psl. Viršelis dail. Petro Aleksos. Kaina - 25 dol. Gaunama pas platintojus ir Drauge.

Skaitytojo akį ir vaizduotę itin pagrais Darius ir Girėno transatlantinio skrydžio fotografijų ir komentarų albumas, išleistas paminėti jo 50 metų sukaktį. Čia gausi ir lietuvių kalbomis. Pradėjus jį vartoti, sunku atsitraukti nuo nuotraukomis ir tekstais dokumentuojama lakūnų biografijos nuo pat jų vaikystės iki jų žuvimo, o tada perinama į jų žy-

Chicagos teatruose

Rašytojų ir aktorės komedija

Chicagos pietuose, 95 gatvė netoli Western, Drury Lane teatras dabar stato Alekso Gottliebo komediją „Wake up, Darling“. Joje vaizduojama jauna žmona, kuri yra ekstazėje iš džiaugsmo, kad ją pakvietė vaidinti. Ji svajoja, kaip ji taps žvaigžde. Jos vyras Don yra sėkmingas skelbimų rašytojas ir bando kurti dramą, kurios scenos vis neišvysta. Muzikinės dramos, kurioje pakviesta vaidinti Don žmona Polly, autorius atsisako jai namus, čia apsigyvena ir bando laimėti Don žmogą. Savo naiviu elgesiu ji sukelia nemažai juoko, kaip juokinga ir šeimos tarnaitė, savo manieromis. Dramoje yra ir daugiau personažų, sustiprinančių komedijos linksmybą. Atomazga ateina, kai Polly pasijunta laukianti kūdikio. Dramos autorių išsiveda jo

ištikimoji Penelopė ir vėl grįžta normalus šeimos gyvenimas, žmonai užuot scenos žvaigždė - tampant motina.

Veiksmo slinktis labai gyva. Žiūrovui nuobodžiauti netenka, vis protarpiais nusikvatojant. Nors vaidinime yra truputis modernių dumblelių, bet ribų neperžengia.

Aktorių kolektyvas stiprus. Vyro Don vaidmenį pasižymėjęs televizijos aktorius Robert Reed, studijos išėjęs Northwestern universiteto, dirbęs filmuose. Anne Edwards vaidinusi Broadway scenoje. Kay Christ, vaidinanti Polly, turi laipsnį iš psichologijos, gautą Missouri universitete, o taip pat gavusi ir teatro bakalaureatą. Anne Childs baigusi Minnesotos universitetą ir dalyvavusi Chicago universiteto pastatymuose, Carolyn Blackinton gavusi teatro bakalaureatą Wayne universitete. Drama vaizduoja apie aktorės karjerą besivojančios moters pabudimą šeimos gyvenimui.

J. Pr.

Nuomonės ir pastabos

Antano Raucha pastabos Mykolui Drungai („Dėl Lietuvių operos Fausto spektaklių“, *Draugas*, 1984.VI.16) yra be pagrindo. Toks p. Raucha norimas savųjų pastangų garbinimas, nekvepiant dėmesio kokių lygiu tos pastangos viešai būtų juosios, neigia bet kokio atlikto darbo rezultata. „Svarbu, kad dirbome, nesvarbu, kas iš to išėjo“, galiojanti norma.

Jei jau mūsų visuomenėje įsigalėjo toks jautrumas, kad nebegalima pasakyti atviro, teisingo įvertinimo, visai rimtai siūlau štai ką:

1. Renginių rengėjams viešai, iš anksto skelbti, kokių mastelių tas debiutuojantis pastatymas ar kūrinys turėtų būti vertinamas. Ar jis lygintinas su Veronės ar su Romos ar su pirmiesios Oak Park ar su Lyric operomis? Nežinau, ar rengėjai su tokia formule sutiks...

2. Teigdamas, kad Lietuvių opera nėra didžiųjų operų lygoje, p. Raucha piktnaišiai per prastą recenzentų - M. Drungą. Neleidžiant j. M. Drungos kvalifikacijai, klausiau, kodėl gi ne didžiojo lygio operą jau turėtų vertinti išskirtinai, geresnis už M. Drungą muzikologas? Ar kokia didenybė jau tinkamai įvertinti „fabrikos dulkės“ nuslopintus balsus, kuriais p. Raucha teisingai „Fausto“ pastatymą?

3. Iš žurnalistinės perspektyvos žvelgiant, M. Drungos paaiškinimas p. Rauchui buvo įdomus ir įtikinantis. Tik gaila, kad jį išaušo tokio pobūdžio pasisakymas. Vis dėlto dabar su trigubą įdomumą lauksime ir 1985 m. operos, ir jos recenzijos!

O M. Drungai, nežinūnt vienokių ar kitokių prieštariškų, linktina sėkmingai išsiversti. Tiesiog linktina Lietuvių operai ir kitiems mūsų kultūriniais užsimojimams.

Antanas Dundzila

Geriausias draugas

(Atkelta iš 3 psl.)

Širdis, rodo, iššoks iš krūtinės. O ta mergaitukė tik žiūri, tik žiūri išdykusiomis akimis... Ne, šitaip dar niekada tau nebuvo atsitikę: pradėjo drebėti kinkos, delnai išpraktavo, susijaudinęs užmynei jai ant kojos... Vajė, vajė, atspirašau, panele, aš daug metų nešokę, atrasėsi... Žinote, iš cukraus plantacijų (taip ir pasakė įspūdžiu sustiprinti - „iš cukraus plantacijų“) atvažiavau, kaliau ten pinigų, turiu dabar jų užtektinai... O čia, mate, reikės pradėti naują gyvenimą, ir j šokių, ir namas žiūrėti nusipirkt, ir visa kita...

Tu jau gerai neprisimeni, ką ten daugiau kalbėjai. O j tik šypsojosi ir šypsojosi iškaitusi, rodydama baltus dantukus... Tu jau visas lieponokas, koks... koks jūsu panele, vardas, - ak, Brone, Brontė, o mano - Marcijonas, Marcijonas Baltūsis... Kokios geruše jūsu akys, dabar aš jūsu vakarėlis, turėsite su manimi šokti visą vakarą; matote, matote, jau visai gerai einasi, visai į taktą...

Tu lyg per miglas matai toli prie baro tokią stambų gorilą, kuris jai mosikuoja, rodydamas kažkokius ženklius, o j pamuoja jai atgal... Nieko nebus, ponas, nepaleisiu aš jos nė per žingsnį... Va, tenai ir Danielius kalbasi su tokiu žilu žmogum, ir n nepasiziūri j judviejų pusę, nemato, kokią šauniai tu turi šokęj.

Paskui judu gaivinatės vaisvandeniais, ir vėl šokate, šokate...

Dabar arba niekad... Dabar arba niekad - dunksi tau smilkinuose. Pro akis prabėga visas tavo iki šiolei klajojimas iš vienos vietos į kitą, bruzgynai, kietos barakų lovos, niekingas palėpės kambarelis... O čia - tokia mergaitė!.. Ir ateitį sublygja prieš tave gražiausiom spalvomis... Išsikime, panele Brone, truputį atsivėdinti, kuždi tu jai. Išsikime, išsikime, atsako ji tyliai... O ten lauke po palmėmis pučia gausūs jūros vėjelis, sudreba šakos... Dabar arba niekad... dabar arba niekad... Krūmuose užtraukia savo naktinę giesmę cikados, skraido paslaptingi švento Jono vabalėliai... Ir tada tu, n pats nejudamas, ką darai, stiegi klupt ant vieno kelio... Panele Brone, panele Brone, esu beprotiškas j jus įsimylėjęs, eikite už mane, turiu dešimt tūkstančių svarų, penkis angliškus kostiumus, pirkiau namą, automobilį, būsite kaip pas Dievą už pečiaus...

... Išplėtė mergaitė akis, sužiburiavo... Ir kad ims juoktis...

Tikriausiai viskas tada būtų laimingai pasibaigę, jei lyg iš kosmoso nebūtų pasibėgęs... Ir tada tu, n pats nejudamas, ką darai, stiegi klupt ant vieno kelio... Panele Brone, panele Brone, esu beprotiškas j jus įsimylėjęs, eikite už mane, turiu dešimt tūkstančių svarų, penkis angliškus kostiumus, pirkiau namą, automobilį, būsite kaip pas Dievą už pečiaus...

... Išplėtė mergaitė akis, sužiburiavo... Ir kad ims juoktis...

Tikriausiai viskas tada būtų laimingai pasibaigę, jei lyg iš kosmoso nebūtų pasibėgęs...

atsiradęs tas plėstra Danielius. Išsidrikiusiais plaukais, šniokštuodamas, na, kas gi čia dabar, Marcijonai, ko čia parklupęs ant kelių?... Po velnių, visur tavęs ieškau, o tu, matai, patį gražiausią merginą visiems iš panosės... Tai supažindink, brolau, ir mane!.. Kad griebis paskui tas plėvėsa mergaitę už rankų, kad pradės giebščiuoti...

Ir išgaudino tas nevidonis Brone, ir pabėgo ji negrįžtamai... Veltui teisinai Danieliui, kad už akmenio buvai užkliuvęs ir parpuolęs. Netikėjo. Veltui abu ieškojote visą naktį, - dingio keltą j abu. Dingio ir tas gorila, kuris jai salėje mojavė...

Užmušti norėjai tada Danieli, grasiškai nusišiepęs. O tas išsišiepęs aiškino, girdi, neaukščiau tau, Marcijonai, taip jau iš karto pulti ant kelių, ir ko čia dabar teisiniesi, grasi; argi šitaip, tu stobry, reiki elgtis su pirmą kartą sutikta mergina? Ir manęs čia nekaltink, Marcijonai Baltūsi, aš tau pasakysiu, patsai kaltas, o girtas aš nebuvau nė trupčio...

Ir supratai tada, kad jau nebešokinsi šitos Broniukės, nebešokinsi jai meilių žodelių, ir nebepriksi namo jai, nė automobilio... Ir nors galva daužyk sienon savo vienetėje, liūdnei įsistebeilijęs į sutrikusius sienų tinką, į pageltusias laikraščius iškarpas su Lietuvos vaizdais, išklėjus tas plėvėsa mergaitę, o Danieliui, j žydintį jazminų krūmą, prie kurio tu stovi, ir kurio svaiginančio kvapo gal jau niekada nepajusi...

Ir dėl to kaltinai Danieli, geriausią savo draugą.

Bet ar ne kadaise Lietuvoje ir Saliutė tave taip negailestingai atstūmė? Prisipažink, Marcijonai, nemokėjai tu jai savo meilės parodyti. Ir Valerija Česnūtė, ir Aldona Beinorytė Vokietijoje? Niekada nesisekė tau. Ir nekaltink čia nieko, nemoki, nemoki ir gana, ir atsistai taip pat su Liucija. Ir čia nereikia nė Saliamono, pasakyktų tau Danielius. Bronei iš karto jau turtus pažadėjai, o Liucijai ką? Išsikvieti, vedžiojiesi beveik kasdieną, o ar pakviesi bent kartą į gerą restoraną, koncertą, teatrą, kiną? Taip, ejote ir muziejus, j botanikos sodą, kur nieko nekainuoja... Šykštus esi, štai kas, pasakytų tau Danielius, ir ne tiktai Danielius, bet ir visi kiti. Ar nupirkai Liucijai kokią dovaną? Padavei tada penkiolika svarų tiems globėjams Klevačiams, kad „apiptiktų“. O ką gi už tuos penkiolika svarų nupirksi, jei mergaitė atvažiuo iš Vokietijos kaip stovi? Nešioja ji gerų žmonių panašiotus drabužius ir nesiskundžia...

Kaprizų tai ji turi. Va, žiūrėk, kai tik išneina miestan pasivaikščioti, tai nuo parduotuvų langų atitraukti jos negalima. Vajė, koki gražūs batukai, koks puošnus rankinukas, skrybėlaitė!.. O suknėlė!.. Žiūrėkite, Marcijonai! - sustoja ji ir neatplėšia akių nuo pačių brangiausių daiktų.

Is kitos pusės, Marcijonai, ji tau dar nei sužadėtinė, nei žmona.

„Pasizūrėsi, kad jau kitas nusivedė. Jei pats nemanai jos vesti, tai pripiršk man...“

Žinau, kur jis taiko, tas balandėlis. Jau ne vienas čia Australijoje taip padarė. Ilgai nelaukia. Tik spėja susipažinti su lietuviu, ir jau vestuvės. Nunešti gali ir man ją. Netgi tas geriausias draugas Danielius.

Marcijonas nusispjauja. Gaila būtų šitos mergaitės. Ir gražumo jai užtenka, ir proto, ir kukli ji, niekada nieko neprašo... Žinoma, juk aš jai nei tėvas, nei brolis, nei koks giminis. O kuriai gi merginai nepatinka dailininko drabužiai?

Atsisėda Marcijonas prie Danieliaus stalo. Lilbeti vieną knygą, kilstelį kitą. Kažko labai neramu širdy. Draugas tai draugas, bet šitokiuo reikaluose draugų nėra. Pamatyti, patiks, ir - amen. Tai štai kodėl ir vengia Marcijonas tai Liucijai jam parodyti.

Bet kodėl šitas Danielius visada rakina savo stalių? Šitaip tai visi pašalai pilni tų popierių. Tai kas gi ten po tuo raktu? Kokios paslaptys?

Pačiupinėja Marcijonas vieno stalčiaus rankenėlę, pačiupinėja kitą.

Va, vienas stalčius neužrakintas!

Keista. Turbūt užmiršo, skubėdamas į pasimatymą. Kodėl dabar nepasizūrėjus? Gal ir negražu, bet kodėl negražu? Juk aš nieko nepašinsiu. Tik pasizūrėsiu, ką jis čia slepia. Ne, ne, Marcijonai Baltūsi, tu visada buvai garbingas žmogus. Gal kokių syktų ir patraukdavai už rankenėlių, bet tik šiaip sau, iš malonumo. Žinojai kad užrakinta, tai užrakinta. O dabar? Kas čia negarbingo, juk šitiek metų gyvename kaip broliai? Gal yra kokių gražių eilėraščių, dainų? Paskaitysiu, nusiraminsiu, ir nebegraus tas kirminas. Tik vieną kartą dirstelsiu, ir viskas...

Staigiu judesiu Marcijonas atidaro stalčių ir nutirpsta visas.

Ant pat viršaus Liucijos fotografija! Vajetaul! Vajetaul! - kužda pabalusiomis lūpomis. - Liucija, mano Liucija... Iš kur ji čia dabar?

Didelės lyg nustebusios akys žiūri tiesiai į Marcijoną. Tai pati aukšta, kaktai, antakiai, šviesūs plaukai, susukti

kuodan... Ant kaklo kryželiai... Tas pats kryželis, kurį ji ir dabar nešioja...

Po velnių!

Štai tavo geriausias draugas, Marcijonai, štai tavo išminties sostas! Čia jau ne šposai, brolyti...

Drebantiomis rankomis išima Marcijonas fotografiją iš stalčiaus ir atverčia kitą pusę.

„Mylimam Danieliui“ - Vilija. New York.

Vilija! New York! Na, kas gi čia dabartės, primerkia, ir vėl išplečia akis nieko nesuprasdamas Marcijonas. Pagaliau... Tfu... Muša sau delnu per kaktą ir pašoka nuo kėdės... Kad tave perkūnėliai!.. Net prakaitas išpila. Marcijonas ima juoktis. Juokiasi, ir juokiasi ir juokiasi. Nagi būk tu man, šitokiame panašumui... Taip, taip, aiškiai matyti, kad čia ne Liucija... Atsiekia Marcijonas, vėl atsėda, sunkus akmuo nusirita nuo krūtinės, jis pradeda švilpauti, užsidega cigaretė, vėl dirsteli stalčiu. Štai kitą lygiu nuotraukoj jį, tai Vilija, stovint draugų būry. Ir šypsoi visai panašiai kaip Liucija.

Va ir Danieliaus nebaigtas rašyti laiškas. „... Brangi Vilija... Pamanykit, koks aniuolėlis... Dabar jau žinau tavo paslapty, drauguži, va imsiu ir pasiskaitysiu. Trankaisi su australukėmis, o laiškuose - brangi Vilija. Šito tau jau per daug. Tai šitokia tavo ištikimybė? O mane mokai. Visą tau pasakysiu! O gal ne, geriau nieko nesakysiu, reikia grįžti namo išlikti...“

Štai ir Vilijos pažimia surikiuoti laišukai. Jų daug. Matai, pats paštan nuneša, pats parsineša. Slapukas, „... Liucijai, laukiau tave, Danieliau, kaip iki laukiau...“

Tai va kokie dalykai už tavo pečių, Marcijonai. Ir dar prašo, girdi, supažindink ir mane su ta Liucija. Ar tu nesupranti, Marcijonai, kad tai tikras širdžių graužikas, tavo draugas. Po perkūnais, turiu dabar viską perskaityti! Paskui uždarysiu stalčių ir kaip niekur nieko. Ir tik man vienam žinot, ką darysiu toliau.

... Kai nueėjau į Konsulatą, pasakė man, kad jau atėjo eilė, tik reikia sutvarkyti paskutinius dokumentus. Miela Vilija, jau netrukus pasimatysime, ir daugiau niekada nesikirsime... Užteko tų kelių nesimptomų metų. Ir kas mane nešė ton Australijon? Dabar užtat stengiuosi išnaudoti kiekvieną laisvą valandėlę. Daug skaitau, jau gerai susipažinau su australų literatūra. Įsigijau ir knygų - W. G. W. H. Lawson, P. White, Judith Wright, Vincent Buckley... Po paskaitų vakarais universitete pasilikau dar skaitykloje. Bando ir pats daugiau rašyti... Mano buto

draugas, apie kurį tau jau anksčiau rašiau, vis dar nežino, ką daryti su savo gyvenimu, nors jo amžius jau visai primokęs. Vyras jis doras, draugaui su tokia Liucija, kuri iš visko labai panaši į tave. Pora kartų mačiau ją (aha, sukčiau, jau ir matėi, o gal jau ir kalbėjai...?) iš tolo, nes tas mano keistuolis slepia, turbūt bijodamas, kad iš jo nepaverščiau... O vesti jis dar vis neketina. Reikės man tą jo Liuciją kada nors pakviesti į kiną Ypac, kad ji taip man primena tave (Ak, tai tu šitoks, mano geriausias draugas!) O jeigu vis dar manėrzius tuo Valentinu, tu kuru tau siuncia gėlės, tai imsiu ir atsiveisiu Liuciją Amerikon...

— Kad tu nesulauktum! Kaip gyvas aš, niekada to nebus! — paraudęs iš pykčio meta Marcijonas laisvą atgal stalčiu lyg koki nesvarų skudurėlį. Rankos vėl ima drebėti, širdis kaip kūju muša... — Šiandien pat perku Liucijai žiedą! Nupirksiu ir namus, ir automobilį!.. Aprengsiu kaip lėlę nuo galvos iki kojų!..

Kambarys siūbuoja Marcijonui prieš akis, parvirsta kėdė, bėgioja jis iš vieno kambario kampo į kitą, kažko graibosi kišenėse, o mintys kaip bitių spiečius tikra sumaištis galvoje, negalima laukti nė vienos minutės. Kerta kumčiu sau per šlaunį, apsisuka ant vienos kojos ir nepajutęs, kad jau laiko rankose abi banko knygtės.

Ne, negerai šitaip jaudintis. Pamažu, pamažu, Marcijonai, dabar viskas pareina nuo tavęs. Nėra reikalo gaišti su bankais, šiandien juk šeštadienis, o parduotuvės atdaros iki šešių. Nesulauksi, drauguži, kad ji važiuotų su tavim į Ameriką!

Atsiekia Marcijonas prie savo lovos ir išsitraukia batų dėžutę. Tai nieko, kad šeštadienis, kad bankai uždarę, uriu šito gero tiek ir tiek. Dabar, tuojau pat!.. Čia, rudoje kojineje dailiai į ryšulėlius surišti pinigai... Užteks šiam kartui, o paskui visa kita... Ištraukia Marcijonas didelį pluoštą naujų braškantių svarų, suskaito, pasikaso galvą, dar pridėda kelis... Paskui skubiai apsiėmęs baltais kaip sniegas krakmolytais marškiniais, nauju kostiumu, čekoslovakais batais, ir užtrenkia paskui save duris.

Pirmiausia žiedą!... Užsimerk, Liucyte, va šitaip! ir amen.

Nuėjusiu mudu į patį geriausią restoraną... Brangiausias vynas, geriausias patarnavimas... Galėsi valgyti, kiek ir ką tik panorėsi - tuos vėžiukus ar lobsterius, ar kaip kitaip jie ten vadinasi.

Ir visai nesvarbu, kad nevalgai mėsos...